

УДК 341.171

УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ В ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Березовська І. А.

Кандидат юридичних наук, науковий співробітник Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Анотація. *Статтю присвячено дослідженню правової природи асоціації як особливої форми співпраці Євросоюзу з третіми країнами. Встановлено, що в практиці ЄС використання асоціації має свою специфіку та відрізняється від асоційованого членства, існуючого в низці міжнародних організацій, яке передбачає обмежену участь асоційованого члена в установчих документах організації. Натомість в праві Євросоюзу відносини асоціації створюються й чітко регулюються окремою міжнародною угодою: саме угода про асоціацію є об'єктом переговорів сторін, і саме нормами цієї угоди пов'язані між собою асоційовані партнери.*

Особлива увага присвячена аналізу тих положень установчих договорів ЄС в Лісабонській редакції, що наразі служать правовими основами для укладання Євросоюзом угод про асоціацію. Підкреслено, що важливу роль у формуванні правової природи асоціації відіграє практика Суду ЄС.

На основі наведеної класифікації визначаються особливості правового регулювання різних видів асоціації з ЄС, зокрема: асоціації із заморськими країнами і територіями; асоціації як моделі співробітництва з несвропейськими країнами; асоціації з європейськими країнами.

До характерних ознак угод про асоціацію з ЄС віднесено наявність спеціального інституційного механізму та створення зони вільної торгівлі.

Ключові слова: *асоціація, Європейський Союз, міжнародні угоди ЄС, право ЄС, зовнішні зносини ЄС.*

Постановка проблеми. Укладання угоди про асоціацію України з Європейським Союзом (ЄС) – надзвичайна подія, значення якої для подальшого розвитку України, загалом, та її правової системи, зокрема, важко переоцінити.

В праві Євросоюзу асоціація служить організаційно-правовою формою, що дозволяє об'єднанню започаткувати особливі привілейовані відносини з третьою країною, яка значною мірою визначаються принципами та цінностями Євросоюзу.

В ієрархії зовнішніх договорів ЄС угоди про асоціацію посідають особливе місце. Асоціацію як організаційно-правову форму відносин Об'єднання з третіми країнами почали використовувати одразу після створення Європейського економічного співтовариства, і до сьогоднішнього дня вона пройшла значний розвиток. По суті, договори про асоціацію належать до найстаріших та найбільш поширених видів міжнародних угод Співтовариства [1, с. 375]. Кількість та різноманітність відповідних договірних норм дають підстави говорити про формування в праві зовнішніх зносин Євросоюзу особливого інституту «асоціації», специфіка якого має враховуватись країнами, що мають намір стати «асоційованими» з ЄС.

Зважаючи на той факт, що угода про асоціацію – це поняття права Європейського Союзу, а не українського права, слід підкреслити, що особливості таких угод визначаються

перш за все практикою їх використання в зовнішніх зносинах Євросоюзу. Українській стороні слід в повній мірі усвідомлювати правову природу та зміст асоціації з Європейським Союзом, що ґрунтується на складених в праві ЄС принципах та має специфічні риси.

Метою статті є узагальнення правових засад укладання Євросоюзом угод про асоціацію з третіми країнами на основі комплексного аналізу положень чинних установчих договорів ЄС, відповідної договірної практики ЄС та рішень Суду ЄС щодо угод про асоціацію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед зарубіжних фахівців правові особливості міжнародних угод ЄС про асоціацію, зокрема, досліджували такі вчені, як М.-А. Годісар, Г. Ісаак, Е. Коломбо, М. Кремона, М.-Ф. Крістоф Чакалов, Н. Мосіс, П. Пескаторе, Б. Петі, Ж. Рідо, К. Хіліон.

Для української доктрини міжнародного права правові проблеми регулювання відносин Євросоюзу з асоційованими країнами є новими й поки що недостатньо вивченими. Зпоміж літератури, в якій досліджувались особливості правового регулювання зовнішніх зносин Євросоюзу, слід виділити роботи Я. Костюченка, М. Микієвича, В. Муравйова, К. Смирнової, О. Шпакович.

Однак протягом останнього часу перспектива створення асоціації України з ЄС зумовила зростання інтересу до питань асоціації та появу комплексних аналітичних досліджень, направлених на вивчення правових та економічних аспектів угоди про асоціацію та зони вільної торгівлі України з ЄС. Серед таких публікацій варто виділити аналітичну доповідь експертів, що представляють незалежні аналітичні центри України, за координацією Інституту Євроатлантичного співробітництва за редакцією О. Сушка «Угода про асоціацію Україна - ЄС: дороговказ реформ» [2] та монографію «Зони вільної торгівлі на початку XXI століття» за редакцією О. Шниркова та В. Муравйова [3], де висвітлюються правові та економічні засади майбутньої асоціації України з ЄС.

Основні результати дослідження. Як відомо, слово «асоціація» походить від латинського «*associatio*» («з'єднання») і може означати організоване для досягнення узгодженої мети об'єднання, союз людей, груп, класів, установ тощо [4, с. 24-25; 5, с. 29; 6, с. 60]. Термін «асоціація» широко використовується в міжнародному праві. В правовій доктрині під асоціацією суб'єктів міжнародного права розуміють виражений певним чином сталий зв'язок між ними. В міжнародному праві найчастіше асоціаціями іменують об'єднання однієї чи кількох держав (або залежних країн і територій) з міжнародними організаціями та групами держав. Такі асоціації, як правило, не створюють нової міжнародної організації, оскільки відсутнє відповідне волевиявлення сторін. [7, с. 36]. При цьому асоціація може мати характер обмеженого членства в організації, а може й не передбачати членства в організації – тоді йдеться про асоційоване партнерство, що регулюється особливим чином.

Для визначення обмеженого членства в статутах міжнародних організацій, як правило, застосовують термін «асоційоване членство». До міжнародних організацій, що його використовують, належать, зокрема, Рада Європи, Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК) та ін.

Зазвичай статус асоційованих членів відрізняється від статусу повноправних членів цих організацій і є більш обмеженим. На практиці асоційоване членство означає обмежену статутом міжнародної організації чи актами її органів участь країни в діяльності організації. Характерною рисою асоційованого членства є те, що воно передбачає неодмінну участь асоційованого члена в установчих документах організації.

Проте, у практиці Європейського Союзу асоціація як організаційно-правова форма взаємовідносин із третіми країнами має свою специфіку і реалізується особливим чином [8]. Установчі документи об'єднання не передбачають інституту «асоційованого членства», натомість вони передбачають можливість укладання спеціальних угод про асоціацію з третіми країнами та міжнародними організаціями. У цьому разі йдеться про асоційоване партнерство, що здійснюється через спеціально створені органи (ради, комітети асоціації) і полягає в запровадженні співробітництва сторін у різних галузях.

Загалом, в установчих договорах ЄС поняття асоціації вживається у двох випадках: по-перше, у ст. 198 Договору про функціонування ЄС (ДФЄС) [9] стосовно так званих «заморських країн і територій», з якими деякі держави-члени ЄС історично підтримують особливі відносини; по-друге, у ст. 217 ДФЄС стосовно угод про асоціацію ЄС з третіми країнами чи міжнародними організаціями. Оскільки для України актуальним є лише друге значення асоціації, саме його аналізувати варто приділити головну увагу.

Відповідно до положень ст. 217 ДФЄС Союз «може укласти з однією чи кількома країнами чи міжнародними організаціями угоди про створення асоціації, що характеризуються взаємними правами й обов'язками, спільними діями і особливими процедурами».

Отже на відміну від асоційованого членства в міжнародних організаціях, де передбачається обмежена участь асоційованого члена в установчих документах організації, в практиці Євросоюзу відносини асоціації створюються й чітко регулюються окремою міжнародною угодою: саме угода про асоціацію є об'єктом переговорів сторін, і саме нормами цієї угоди пов'язані між собою асоційовані партнери. Таким чином, юридична природа асоціації ЄС із третіми країнами та міжнародними організаціями є передусім договірною, оскільки джерело відносин сторін становить спеціальна міжнародна угода, що передбачає «взаємні права та обов'язки, спільні дії та особливі процедури».

Як правило, угоди про асоціацію є широкомасштабними договорами, що охоплюють різні сфери співробітництва, які належать як до компетенції Євросоюзу, так і до компетенції його держав-членів. З огляду на це, угоди про асоціацію відносяться до так званих «змішаних» угод, сторонами яких поряд з Євросоюзом виступають його держави-члени. Порядок розподілу компетенції між інститутами ЄС та його державами-членами залежить від сфери співробітництва та визначається положеннями установчих договорів ЄС (зокрема, ст. 2-6 Розділу 1 ДФЄС) і практикою Суду ЄС.

Важливим аспектом угод про асоціацію в праві ЄС виступає створення спеціальних інституцій, завдання яких полягає в реалізації договірних положень та нагляді за діяльністю асоціації. Для інституційних механізмів, створених в рамках угод про асоціацію ЄС із третіми країнами, зазвичай використовується подібна загальна структура, в основі якої лежить модель інститутів Союзу, але з обмеженими функціями. Типовим є заснування трьох основних інститутів: Ради асоціації, Комітету асоціації та Міжпарламентського комітету асоціації. Така структура в цілому подібна до інституційного механізму, створеного свого часу Угодою про партнерство і співробітництво України з ЄС. Однак особливістю рад асоціацій порівняно з радами з партнерства та співробітництва є наділення їх компетенцією приймати обов'язкові для сторін рішення. Такою компетенцією не володіє жодний орган, створений відповідно до інших зовнішніх угод об'єднання. Рішення рад асоціацій становлять складову частину права Євросоюзу і можуть тлумачитися Судом ЄС [10; с. 1331].

Правову природу асоціації ЄС з третіми країнами та міжнародними організаціями великою мірою визначає мета її створення. Укладені на одній юридичній основі – ст. 217 ДФЄС – угоди про асоціацію можуть мати різні цілі: започаткування особливого співро-

бітництва між сторонами або підготовку асоційованої країни до подальшого вступу до об'єднання.

Значний обсяг та неоднорідність практики створення Євросоюзом асоціацій ускладнює їх класифікацію. Узагальнення найважливіших критеріїв, що характеризують асоціацію, дозволяє розрізнити три основні види асоціації, що використовуються ЄС, визначені на підставі географічного розташування асоційованих партнерів, правових засад, а також цілей асоціації, а саме: асоціація із заморськими країнами і територіями; асоціація як модель співробітництва з неєвропейськими країнами; асоціація з європейськими країнами.

Як вже зазначалось, у праві Євросоюзу досі зберігається асоціація із залежними країнами і територіями. Її юридичною базою служать ст. 198-204 ДФЄС. Перелік так званих «заморських країн і територій» міститься в Додатку II до ДФЄС, та зокрема включає Фолклендські острови, Нідерландські Антильські острови, Сен-П'єр та Мікелон та інші. В основі асоціації ЄС із заморськими країнами і територіями, завданням якої є підтримка економічного та соціального розвитку останніх, лежить історично сформована політична та економічна залежність цих країн і територій від європейських держав. На відміну від договірної асоціації з іншими країнами, передбаченої ст. 217 ДФЄС, правовий режим асоціації з «заморськими країнами та територіями» визначається Євросоюзом в односторонньому порядку шляхом прийняття рішень Радою ЄС, що фіксують детальні правила і процедури такої асоціації. Наразі асоціація ЄС із заморськими країнами і територіями регулюється Рішенням Ради №2001/822 від 27 листопада 2001 року [11].

Другий вид – асоціація як модель співробітництва ЄС з неєвропейськими країнами – включає ранні угоди про асоціацію з країнами групи АКТ, угоди з неєвропейськими середземноморськими країнами та деякими країнами Латинської Америки. Така асоціація також зумовлена існуванням особливих історичних та географічних зв'язків між асоційованими країнами і деякими державами – членами ЄС, однак її юридичною основою служить ст. 217 ДФЄС.

Комплексний аналіз договорів про асоціацію з неєвропейськими країнами, (починаючи від угод першого покоління – Яундських та Ломейських конвенцій (1960-2000), включаючи чинні угоди про асоціацію з Середземноморськими країнами, зокрема: Алжиром, Єгиптом, Ізраїлем, Йорданією, Ліваном, Марокко, Тунісом, Палестинською автономією, Сирією (1990-2000), ПАР (1999), і аж до найновіших договорів про асоціацію з Чилі (2005), країнами Центральної Америки (Коста-Ріка, Ель Сальвадор, Гватемала, Гондурас, Нікарагуа і Панама (2012)), свідчить про те, що асоціація дає можливість забезпечити найвищий рівень співпраці об'єднання з низкою неєвропейських країн. Створення такої асоціації не передбачає подальшого вступу асоційованих країн до Євросоюзу, оскільки останні розташовані поза межами європейського регіону, а свідчить про бажання сторін встановити особливі зв'язки між собою. Співробітництво ЄС з асоційованими країнами, запроваджуване відповідними угодами, поширюється на надзвичайно широке коло галузей (зокрема, політичну, торговельну, економічну, фінансову, наукову, соціальну, культурну тощо) і координується спеціально створеним інституційним механізмом. Асоціація цього виду, як правило, передбачає надання суттєвої фінансової і технічної допомоги асоційованим країнам з боку ЄС.

Останній вид – асоціація з європейськими країнами – включає в себе угоди про асоціацію з країнами ЄАВТ – Норвегією, Ісландією, Ліхтенштейном (1994), середземноморськими європейськими країнами Греція (1961), Туреччина (1961) Кіпр (1971), Мальта (1973), країнами Центральної та Східної Європи (ЦСЕ) – Польщею, Угорщиною (1991)

Болгарією, Румунією, Словаччиною та Чехією (1993), Естонією, Латвією, Литвою та Словенією (1995–1996), країнами Західних Балкан – Македонією (2004), Хорватією (2005), Албанія (2009), Чорногорія (2010), а також угоди про асоціацію останнього покоління – з країнами-учасницями Східного партнерства – Грузією, Молдовою та Україною (2014).

Асоціація, передбачена Угодою про Європейський економічний простір (ЄЕП) [12], забезпечила найвищий рівень співробітництва між ЄС і західноєвропейськими країнами-членами ЄАВТ, що з різних причин не бажали вступу до Євросоюзу. Метою цієї угоди є створення єдиного економічного простору між сторонами. Угода про ЄЕП фактично відтворює основні положення установчих договорів ЄС та актів вторинного права ЄС, передбачаючи поширення переважної частини *acquis communautaire* у відповідних сферах на країни ЄАВТ та фактичне включення останніх до функціонування внутрішнього ринку ЄС.

Завдяки високому рівню інтеграції економік країн – учасниць асоціації Угода про ЄЕП створює для асоційованих країн такий статус, який фактично є заміною членства у Євросоюзі, не передбачаючи, однак, участі цих країн у роботі органів об'єднання, а також співробітництва у сфері зовнішньої та внутрішньої політики.

Угоди про асоціацію ЄС із європейськими середземноморськими країнами, країнами ЦСЄ і Західних Балкан, навпаки, мають на меті підготувати інтеграцію згаданих асоційованих партнерів до об'єднання, що великою мірою визначило специфіку правового регулювання відносин сторін.

Загалом, угоди про асоціацію з європейськими країнами стали правовою основою наймасштабнішого з процесів розширення Євросоюзу. Вступ асоційованих країн до об'єднання, що відбувся у 2004, 2007 та 2012 роках підтвердив значення асоціації як організаційно-правової форми, що забезпечує найвищий рівень співробітництва сторін і дає змогу асоційованим країнам підготуватися до виконання зобов'язань, пов'язаних із членством у Євросоюзі.

Незалежно від виду, до якого належить відповідна угода про асоціацію, процедура її укладання Євросоюзом регулюється положеннями ст. 218 ДФЄС. Відповідно до них Рада Євросоюзу на підставі рекомендації Комісії дозволяє розпочати переговори щодо укладання відповідної міжнародної угоди та призначає представника Союзу на переговорах керівника переговорної групи Союзу. Рада направляє представнику на переговорах директиви щодо їх ведення, а також може призначати спеціальний комітет, уповноважений надавати консультації в процесі ведення переговорів. За пропозицією представника на переговорах, Рада санкціонує підписання угоди і за необхідності, її тимчасове застосування до набуття нею чинності. Також за пропозицією представника на переговорах, Рада ухвалює рішення про укладання угоди. Однак прийняття Радою рішення щодо укладання угоди про асоціацію можливе лише після його схвалення з боку Європейського парламенту.

Оскільки, як вже зазначалось, більшість угод про асоціацію належить до «змішаних» угод, набрання ними чинності передбачає необхідність їх ратифікації всіма державами-членами відповідно до норм національного права. На практиці процес такої ратифікації є досить тривалим і охоплює від одного до декількох років. З огляду на це, важливе значення має передбачена установчими договорами ЄС можливість тимчасового застосування міжнародних угод ЄС ще до набрання ними чинності. Така можливість зумовлена специфікою розподілу компетенції між Євросоюзом та його державами-членами, та безпосередньо пов'язана з існуванням виключної компетенції Союзу в ряді сфер, визначених в ст. 3 ДФЄС, зокрема, у сфері митного союзу та спільної торговельної політики ЄС. На

практиці це дозволяє Раді ЄС приймати рішення про тимчасове застосування торговельних положень угод про асоціацію ще до завершення тривалого процесу ратифікації відповідної угоди всіма державами-членами.

Як і решта міжнародних договорів ЄС, після завершення процедури укладання угоди про асоціацію стають частиною права Євросоюзу. Суд ЄС відзначив, що в ієрархії джерел права ЄС міжнародні угоди, що укладаються об'єднанням, займають проміжне положення, знаходячись між первинним і вторинним правом ЄС [13].

Відповідно до ст. 216.2 ДФЄС угоди про асоціацію, як і інші міжнародні угоди, укладені Союзом, є обов'язковими для інститутів Союзу та його держав-членів. Ці положення були чітко підтверджені у справі *Haegeman* стосовно угоди про асоціацію Греції з ЄС, в якій Суд постановив: «положення угоди з моменту її вступу в силу становлять складову частину правопорядку співтовариства» [14].

Особливість автономного правопорядку Євросоюзу відображається в тому, що міжнародні угоди, що укладаються його інститутами з іншими суб'єктами міжнародного права, мають відповідати положенням установчих договорів Євросоюзу. Це означає, що будучи похідними актами права ЄС угоди про асоціацію підпадають під дію принципів наділення повноваженнями та верховенства права Союзу, а значить - повинні відповідати не лише положенням про наділення зовнішньою компетенцією і процедурним нормам, але й матеріальним нормам установчих договорів. Контроль за такою відповідністю здійснює Суд ЄС. Зокрема, п.11 ст. 218 ДФЄС наділяє держави-члени, Раду, Комісію та Європарламент правом звернутися до Суду ЄС за висновком щодо відповідності наміченої угоди установчим договорам ЄС. В разі, якщо висновок Суду є негативним, така угода може набрати чинності лише за умови внесення в неї змін чи перегляду установчих договорів.

Крім цього, Суд ЄС володіє повноваженнями щодо тлумачення положень міжнародних угод ЄС з метою забезпечення їх однакової імплементації в країнах членах ЄС [15]. Відповідно до принципу примату права ЄС, що є одним з основоположних для права Євросоюзу, правові норми ЄС у випадку колізії з нормами національного права держав-членів ЄС мають вищу юридичну силу [16].

Аналіз положень ст. 217 ДФЄС, яка служить правовою базою асоціації з ЄС, свідчить, що нею не встановлено якихось чітких вимог до угод про асоціацію. У ній лише зазначається, що асоціація передбачає «взаємні права та обов'язки». Тим самим підкреслюється, що спільною метою будь-якої асоціації з ЄС є створення правових рамок для привілейованих відносин без визначення чітких правил щодо можливого змісту останніх. З огляду на це, становленню правової природи угод про асоціацію в праві Євросоюзу значним чином сприяла практика Суду ЄС. Неодноразово розглядаючи справи щодо угод про асоціацію, зокрема в справах *Pubst* [17; с. 1331], *Anastssiou* [18; с. I-3087], *Demirel* [19, с. 3719], у справі «*Deutscher Handballbund*» [20], Суд ЄС виділив специфічні риси угод про асоціацію. Хоча судова практика останнього поширюється лише на країни-члени ЄС, опосередковано вона впливає й на асоційовані з ЄС країни.

Серед найважливіших висновків, що містяться в рішеннях Суду ЄС стосовно угод про асоціацію слід виділити:

1) часткове поширення дії *acquis communautaire* на правовідносини асоціації, що дає змогу забезпечити найтісніший зв'язок між Євросоюзом і його державами-членами та третіми країнами;

2) визнання можливості прямої дії положень угод про асоціацію та рішень Рад асоціацій, що відповідають загальним критеріям, сформованим Судом ЄС для обґрунтування прямої дії норм права Євросоюзу [21].

Характеризуючи особливості змісту угод про асоціацію в праві ЄС, варто підкреслити, що економічною серцевиною переважної більшості угод про асоціацію з ЄС виступає створення зони вільної торгівлі¹. При цьому рівень співпраці між ЄС і третіми країнами в межах ЗВТ неоднаковий і залежить як від цілей створення такої зони, так й від рівня економічного і політичного розвитку третьої країни.

Система міжнародно-правового регулювання торговельних відносин ЄС з третіми країнами в рамках ЗВТ ґрунтується на взаємодії норм ГАТТ/СОТ, положень права Євросоюзу та положень відповідних угод про асоціацію між ЄС та третіми країнами. При створенні ЗВТ з третіми країнами ЄС широко використовує практику включення до цих угод положень, аналогічних за своїм змістом тим, що закріплені в актах первинного або вторинного права Євросоюзу, або таких, які відсилають до актів ЄС. Тим самим створюються засади для проникнення закріплених в міжнародних угодах про ЗВТ положень права Євросоюзу у внутрішні правопорядки третіх країн.

Детальний аналіз положень про ЗВТ в угодах ЄС про асоціацію свідчить, що їх правове регулювання розвивалось еволюційним шляхом, поступово забезпечуючи тісніше співробітництво сторін [22]. Якщо передбачені в ранніх угодах про асоціацію «класичні» положення про ЗВТ передбачали лише базові умови щодо торгівлі товарами та відміни мит, сучасні угоди – створюють умови для тісної торгово-економічної інтеграції, що нерідко виходить за межі існуючих правил СОТ. Крім торгівлі товарами й послугами такі угоди охоплюють ряд інших «новаторських» питань, серед яких захист інтелектуальної власності, соціальні та трудові питання, транспозиція європейських технічних стандартів, положення про прозорість регуляторної політики, адаптація екологічних стандартів тощо.

Висновки. Укладання угод про асоціацію є однією з головних форм співпраці Євросоюзу з третіми країнами. Такі угоди посідають особливе місце в ієрархії міжнародних угод ЄС. Правові засади та зміст асоціації з Євросоюзом визначаються установчими договорами та доповнюються практикою Суду ЄС.

На відміну від асоційованого членства в інших міжнародних організаціях, основою якого є обмежена участь асоційованого члена в статуті організації, асоціація з ЄС не означає приєднання асоційованих країн до установчих договорів ЄС. Джерелом правовідносин асоціації з ЄС є спеціальні договори про асоціацію, укладені на підставі ст. 217 ДФЄС.

Таким чином, в праві ЄС асоціація передбачає встановлення привілейованих договірних взаємовідносин, що започатковуються для досягнення спільних цілей, реалізацію яких здійснюють паритетні органи, здатні приймати обов'язкові для сторін рішення, і в рамках яких забезпечується часткова участь асоційованого партнера у правопорядку ЄС.

Економічною основою переважної більшості угод про асоціацію з ЄС служить зона вільної торгівлі, що ґрунтується на взаємодії норм ГАТТ/СОТ, права Євросоюзу та положень підписаної угоди про асоціацію. Рівень економічної співпраці, визначений положеннями відповідної угоди залежить від мети асоціації ЄС з третьою країною та може варіюватись від класичної торговельної співпраці до глибокої економічної інтеграції у внутрішній ринок ЄС.

Список використаної літератури

1. Tchakaloff M.-F.Christophe. Le concept d'association dans les accords passés par la Communauté: Essai de clarification. Actes du colloque. – Bruxelles: Bruyant, 1999. – 389 p.

¹ За виключенням асоціації ЄС з Туреччиною, яка базується на митному союзі, решта чинних наразі угод про асоціацію ЄС з третіми країнами передбачає створення ЗВТ. Детальніше див. [3, с. 355-377].

2. Угода про асоціацію Україна – ЄС: дороговказ реформ. Аналітична доповідь експертів за коорд. Інституту Євроатлантичного співробітництва / за ред. О. Сушка. – К., 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kas.de/ukraine/ukr/publications/32048/>.
3. Зони вільної торгівлі на початку ХХІ століття: монографія / О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, А. П. Румянцев та ін.; за ред. О. І. Шниркова, В. І. Муравйова. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2013. – 396 с.
4. Философский словарь / Под ред. И. Т. Фролова. – 4-е изд. – Москва: Политиздат, 1981. – 445 с.
5. Ожегов С. И. Словарь русского языка. – 4-е изд. – Москва: Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1961. – 900 с.
6. The Pan English Dictionary. – London: Heinemann Educational Books Ltd., 1980. – 1330 p.
7. Муравйов В.И. Международные организации – специфичные субъекты международного права. – Киев : УМК ВО, 1990. – 72 с.
8. Березовська І. А. Правове регулювання відносин Європейського Союзу з асоційованими країнами. : Дис... канд. наук: 12.00.11 – 2005.
9. Versions consolidées du traité sur l'Union européenne et du traité sur le fonctionnement de l'Union européenne // JO C115 du 9. 05. 2008.
10. Kapteyn P.J.G., VerLoren van Themaat P. Introduction to the Law of the European Communities. – 3-rd Edit. – London: Edit. Kluwer Law International, 1998. – 1447 p.
11. JOCE. 2001, №L 314.
12. JOCE. 1994, № L 1.
13. Case 21-24/72 International Fruit Company [1972] ECR 1219.
14. Case 181/73, Haegeman v. Belgium [1974] ECR 449.
15. Case C-188/91, Deutsche Shell v Hauptzollamt Hamburg [1993] ECR I-363 p. 14.
16. Case 106/77 Simmental I [1978] ECR 629.
17. Affaire Pabst et Richarz / Hauptzollamt Oldenburg 29 avril 1982, 17/81, Rec.
18. Affaire Anastssiou, C-432/92, Rec.
19. Arrêt du 30.09.1987, Demirel c. Ville de Schwäbisch Gmünd, aff.12/86, Rec.
20. Case 438/00 Deutscher Handballbund eV v Maros Kolpak [2003] ECR I-4135.
21. Березовська І. А. Угоди про асоціацію в практиці Суду ЄС // Актуальні проблеми міжнародних відносин – К., 2012. – Вип. 111. – Част. I. – с. 226-232.
22. Муравйов В. І., Березовська І. А. Правові засади функціонування зон вільної торгівлі в практиці Євросоюзу // Український часопис міжнародного права – К., 2012. – № 3. – С. 61-69.

THE ASSOCIATION AGREEMENTS IN THE EUROPEAN UNION LAW

Berezovska I. A.

PhD, researcher at the Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko University.

Abstract. *The article describes the legal nature of the association as a special form of cooperation among the EU and third countries. It was determined that in the EU practice the use of association has its own specific features and differs from the associate membership that exists in a number of international organizations, which provides a limited participation of associate members in the foundation documents of the organization. However in the EU law the association relations are formed and clearly governed by a separate international agreement:*

only the association agreement is the subject of negotiations between the parties and the associate partners are legally bound by the standards of this agreement.

Special attention is devoted to the analysis of those provisions of the founding agreements of the EU in the Lisbon edition which now serve as the legal basis for the conclusion of EU association agreements. It is pointed out that the practice of the EU Court of Justice plays an important role in the formation of the legal nature of the association.

On the basis of the classification the peculiarities of legal regulation of various types of association with the EU are determined, namely: the associations with the overseas countries and territories; associations as the models of cooperation with non-European countries; associations with the European countries.

Special institutional mechanism and the establishment of a free trade zone are special features of the association agreements with the EU.

Key words: *association, European Union, EU international agreements, the EU, EU law, EU external relations.*

Referances

1. Tchakaloff M.-F.Christophe. Le concept d'association dans les accords passés par la Communauté: Essai de clarification. Actes du colloque. – Bruxelles: Bruyant, 1999. – 389 p.
2. Uгода pro asocziacziyu Ukrayina – YeS: dorogovkaz reform. Anality'chna dopovid' ekspertiv za koord. Insty'tutu Yevroatlanty'chnogo spivrobotny'cztva / za red. O. Cushka. – K., 2012. [Elektronny'j resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.kas.de/ukraine/ukr/publications/32048/>.
3. Zony' vil'noyi torgivli na pochatku XXI stolittya: monografiya / O. I. Shny'rkov, A. S. Filipenko, A. P. Rumyanczev ta in.; za red. O. I. Shny'rkova, V. I. Muravjova. – K. : VPCz «Ky'yivs'ky'j universy'tet», 2013. – 396 s.
4. Filosofskij slovar' / Pod red. I. T. Frolova. – 4-e izd. – Moskva: Politizdat, 1981. – 445 s.
5. Ozhegov S. I. Slovar' russkogo yazy'ka. – 4-e izd. – Moskva: Gos. izd-vo inostr. i nacz. slovarej, 1961. – 900 s.
6. The Pan English Dictionary. – London: Heinemann Educational Books Ltd., 1980. – 1330 p.
7. Muravjov V. I. Mezhdunarodny'e organizacii – specifichny'e sub"ekty' mezhdunarodnogo prava. – Kiev : UMK VO, 1990. – 72 c.
8. Berezovs'ka I. A. Pravove regulyuvannya vidnosy'n Yevropejs'kogo Soyuzu z asoczijovany'my' krayinamy' : Dy's... kand. nauk: 12.00.11 – 2005. Versions consolidées du traité sur l'Union européenne et du traité sur le fonctionnement de l'Union européenne // JO C115 du 9. 05. 2008.
9. Kapteyn P.J.G., VerLoren van Themaat P. Introduction to the Law of the European Communities. – 3-rd Edit. – London: Edit. Kluwer Law International, 1998. – 1447 p.
10. JOCE. 2001, №L 314.
11. JOCE. 1994, № L 1.
12. Case 21-24/72 International Fruit Company [1972] ECR 1219.
13. Case 181/73, Haegeman v. Belgium [1974] ECR 449.
14. Case C-188/91, Deutsche Shell v Hauptzollamt Hamburg [1993] ECR I-363 p. 14.
15. Case 106/77 Simmental I [1978] ECR 629.
16. Affaire Pabst et Richarz / Hauptzollamt Oldenburg 29 avril 1982, 17/81, Rec.
17. Affaire Anastssiou, C-432/92, Rec.
18. Arrêt du 30.09.1987, Demirel c. Ville de Schwäbisch Gmünd, aff.12/86, Rec.
19. Case 438/00 Deutscher Handballbund eV v Maros Kolpak [2003] ECR I-4135.
20. Berezovs'ka I. A. Ugody' pro asocziacziyu v prakty'czi Sudu YeS // Aktual'ni problemy' mizhnarodny'x vidnosy'n – K., 2012. – Vy'p. 111. – Chast. I. – s. 226-232.
21. Muravjov V. I., Berezovs'ka I. A. Pravovi zasady' funkcionuvannya zon vil'noyi torgivli v prakty'czi Yevrosoyuzu // Ukrayins'ky'j chasopy's mizhnarodnogo prava – K., 2012. – № 3. – S. 61-69.

СОГЛАШЕНИЯ ОБ АССОЦИАЦИИ В ПРАВЕ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА**Березовская И. А.**

Кандидат юридических наук, научный сотрудник Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Аннотация. *Статья посвящена исследованию правовой природы ассоциации как особой формы сотрудничества Евросоюза с третьими странами. Установлено, что в практике ЕС использование ассоциации имеет свою специфику и отличается от ассоциированного членства, существующего в ряде международных организаций, которое предусматривает ограниченное участие ассоциированного члена в учредительных документах организации. В отличие от этого в праве Евросоюза отношения ассоциации создаются и четко регулируются отдельным международным соглашением: именно соглашение об ассоциации является объектом переговоров сторон, и именно нормами этого соглашения связаны между собой ассоциированные партнеры.*

Особое внимание уделено анализу положений учредительных договоров ЕС в Лиссабонской редакции, которые в настоящее время служат правовыми основами для заключения Евросоюзом соглашений об ассоциации. Подчеркнуто, что важную роль в формировании правовой природы ассоциации играет практика Суда ЕС.

На основе приведенной классификации определяются особенности правового регулирования различных видов ассоциации с ЕС, в частности: ассоциации с заморскими странами и территориями; ассоциации как модели сотрудничества с неевропейскими странами; ассоциации с европейскими странами.

К особым признакам соглашений об ассоциации с ЕС отнесено наличие специального институционального механизма и создание зоны свободной торговли.

Ключевые слова: *ассоциация, Европейский Союз, международные соглашения ЕС, право ЕС, внешние сношения ЕС.*